

<https://hstryres.uz/journal/index.php/makro>

2026, № 2 (14)

ISSN-3030-3761

ТАРИХИЙ ТАДҚИҚОТЛАР
Илмий журнали

ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
Научный журнал

HISTORICAL RESEARCHES
Scientific journal

ТОШКЕНТ-2026

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Юнусова Хуршида Эркиновна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети

Бош муҳаррир ўринбосори:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief editor:

Шакиров Иляс Рахимзянович
т.ф.ф.д., (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
EDITORIAL BOARD

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори, профессор, Академик
Ўзбекистон Миллий университети
Сулейманов Рустам Хамидович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Зуев Андрей Сергеевич
тарих фанлари доктори, профессор
Новосибирск Давлат университети
Ишанхуджаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулов Ахмад Баймахаматович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Габриэльян Софья Ивановна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Убайдуллаева Барно Машрабжоновна
тарих фанлари доктори, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Очилдиев Файзулла Бобокулович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Саидбобоев Зокиржон Абдукаримович
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон Миллий университети
Азизов Илдар Рафаэлевич
Сиёсий фанлари доктори (DSc)., доцент
Бизнес ва тадбиркорлик Олий мактаби

Гаффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети
Сиддиков Равшан Бердимуратович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Тухтабеков Козимбек Азимбекович
тарих фанлари номзоди, доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Бабабеков Акбар Давурбаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Ўзбекистон Миллий университети
Бахранов Шерзод Таштурсунович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)
Жамоат ҳафсизлиги университети
Алиазарова Дилдора Валишеровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Холиқулова Шахноза Боймухамматовна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий Давлат педагогика институти
Нормуродов Дилмурод Рахматуллаевич
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Абдулаева Нигора Санжаровна
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Америка технологиялар университети
Тоғаев Жасур Эркинович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Усаров Умид Абдумавлянович
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Ўзбекистон Миллий университети
Эшқувватов Бобир Валикул ўғли
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)., доцент
Ўзбекистон Миллий университети

Контакт редакции журнала
Город Ташкент, улица Мирзо Голиба,
Исторический факультет
Национального Университета
Узбекистана имени Мирзо Улугбека
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Тел: +998900382203

Contact Editors of journal
Tashkent city, street of Mirzo Golib,
Faculty of history of the National
university of Uzbekistan named after
Mirzo Ulugbek
Web: <https://hstryres.uz/journal/>
E-mail: I.Shakirov91@mail.ru
Phone: +998900382203

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1	Adilov Abror Anvarovich IKKINCHI JAHON URUSHIDAN KEYINGI DASTLABKI YILLARDA O‘ZBEKISTONDAGI DAVLAT VA DIN MUNOSABATLARI TARIXIDAN	5
2	Алиязарова Дилдора Валишеровна ВОЕННЫЕ КОРРЕСПОНДЕНТЫ И ИХ ВКЛАД В РЕГИОНАЛЬНУЮ ПЕРИОДИЧЕСКУЮ ПЕЧАТЬ ФЕРГАНСКОЙ ДОЛИНЫ	14
3	Berdiyev Abduvali Abdug'aniyevich XIX ASRNING 30-40-YILLARIDA BUXORO XONLIGIDA INGLIZ-RUS SAVDO- IQTISODIY RAQOBATI VA UNING MINTAQAVIY SAVDO ALOQALARIGA TA’SIRI	27
4	Bo'tayev Jonibek Shodiyevich XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA SAMARQAND VILOYATIDA HARBIY- MA’MURIY BOSHQARUV TIZIMINING SHAKLLANISHI	35
5	Исхаков Мирсадик Мирсултанович, Ғойибов Бобир Собирович СУҒДИЙ ТИЛ СОН ТУРКУМИНИНГ ЛЕКSIK ВА РАҚАМЛИ ИФОДАЛАРИ	43
6	Kimsanova Ruxshona Xayrulla qizi NAVRO‘Z AHMADHON VA UNING AVLODLARI DAVRIDA TOSHKENT	53
7	Mamatova Maxfuza Baxriddinovna MARKAZIY OSIYO CHOY YO’LI TARIXIDAN	61
8	Muzaffarov Muhammadaminxon Xusanxon o‘g‘li TURKIY TILLI DAVLATLAR HAMKORLIK KENGASHI (TURKIY KENGASH) TARKIBIDAGI ASOSIY ORGANLAR VA TUZILMALAR	67
9	Ne'matov Shoxzodbek Ulug'bek o'g'li O‘ZBEKISTONDA O‘RTA MAXSUS, KASB-HUNAR TA’LIM TIZIMIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR (2017–2021-YILLAR)	73
10	Normuratov O‘rolbek Jumma o‘g‘li BUXORO XONLIGI VA ROSSIYA PODSHOLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY HAMDA IQTISODIY MUNOSABATLARNING SHAKLLANISHI (XVI ASR OXIRI – XVII ASR BIRINCHI YARMI)	82
11	Очилдиев Файзулла Бобокулович БУХОРО АМИРЛИГИГА ТЕМИР ЙЎЛ ТАРМОҒИНИНГ КИРИБ КЕЛИШИ ВА УНИНГ ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ	92
12	Qosimov Mirjalol Ravshan o‘g‘li O‘ZBEKISTONLIK PARTIZANLARNING SOBIQ ITTIFOQ HUDUDINI OZOD ETISHDAGI ISHTIROKI (UKRAINA VA RSFSR MISOLIDA)	101
13	Raximova Gulilola Zohid qizi O‘ZBEKISTONDA BOLALAR MAVZUSIGA IXTISOSLASHGAN OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING FAOLIYATI	110
14	Саломова Барчиной Журакуловна ЖУРНАЛИСТ АЁЛЛАРНИНГ ЖАМИЯТ ҲАЁТИ ВА ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ЖАРАЁНЛАРДАГИ ЎРНИ	117
15	Toirova Zamira Suban qizi TOSHKENT IQTISODIY RAYONI ELEKTR ENERGETIKASI: HUDUDIY JOYLASHUVI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	131
16	Turdaliyeva Gulasalxon Abdusalom qizi XV ASR OXIRIDA HIROT DAVLATIDA SOLIQ SIYOSATINING XUSUSIYATLARI (HUSAYN BAYQARO DAVRI)	137
17	Xasanboyeva Gulxayo Ximmat qizi 1950-1980-YILLARDA O‘ZBEKISTON SSR KOLXOZLARINING HOLATI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR	142

18	Qodirova Ra'no Mamirjonovna SOVET HOKIMIYATINING DASTLABKI YILLARIDA TURKISTON XALQ MAORIFI VA JAMIYATSHUNOSLIK FANINING SHAKLLANISHI	148
19	Ergashev Umidjon Muhammed o'g'li O'ZBEKISTON SSRDA SOLIQ TIZIMINING TASHKIL ETILISHI (TOSHKENT OBLASTI MISOLIDA)	155
20	Эргашев Хусан Юсуп ўғли ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ УНИВЕРСИТЕТИДА ОЛИБ БОРИЛГАН АРХЕОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАРНИНГ ОЛИБ БОРИЛИШИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	162
21	Xaitov Zafar Uzakovich VIZANTIYA MADANIYATI VA UNING JAHON SIVILIZATSIYASIDA TUTGAN O'RNI	167
22	Юлдашева Шохсанам Юнусали кизи ВЕНСКАЯ СИСТЕМА МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ МУЗЕЙНОГО ДЕЛА ВО ФРАНЦИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА	173

Xasanboyeva G. X.

«O‘zbekiston tarixi» kafedrası katta o‘qituvchisi

Farg‘ona davlat universiteti

Gulhayoxasanboyeva29@gmail.com**1950-1980-YILLARDA O‘ZBEKISTON SSR KOLXOZLARINING
HOLATI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR****ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada O‘zbekiston SSR kolxozlarining holati va undagi o‘zgarishlar berilgan. Sovet agrar siyosatining mahalliy sharoitga moslashuvi, markazlashgan rejalashtirish tizimining kolxozlar faoliyatiga ta’siri, moddiy-texnik bazaning rivojlanishi hamda mehnat resurslaridan foydalanish mexanizmlari yoritiladi. Shuningdek, kolxozlarning iqtisodiy samaradorligi, paxtachilikka ixtisoslashuv siyosati, qishloq aholisi turmush darajasidagi o‘zgarishlar va ijtimoiy infratuzilmaning shakllanish jarayonlari ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: kolxoz, sovxoz, fond, gektar, mexanizator, moddiy-texnik baza, qishloq xo‘jaligi.

KIRISH

Kolxozlar qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining asosiy tayanch tuzilmasi sifatida shakllanib, nafaqat iqtisodiy balki, ijtimoiy, siyosiy vazifani ham bajargan. Aynan 1950-1980-yillar O‘zbekiston SSR tarixida kolxoz tizimining tashkiliy jihatdan barqarorlashgan ammo, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan muammolarga to‘la davr bo‘ldi. Ushbu davrda kolxozlar sovet agrar siyosatining asosiy tayanch bo‘g‘ini sifatida faoliyat yuritdi va markazlashgan davlat boshqaruv tizimining amaliy ijro mexanizmi vazifasini bajardi. Kolxozlar mustaqil iqtisodiy subyekt sifatida emas, balki markaziy rejalashtirish tizimiga bo‘ysunuvchi ishlab chiqarish birliklari sifatida shakllandi. Shu sababli ularning rivojlanishi bozor qonuniyatlari asosida emas, balki siyosiy-rejaviy mexanizmlar asosida amalga oshirildi. Mazkur davrda kolxozlar qishloq aholisi hayoti, mehnat munosabatlari, madaniy muhitini shakllantirgan. Lekin, ikkinchi jahon urushidan so‘ng respublika kolxozlari iqtisodiy jihatdan zaiflashdi. Qishloq xo‘jaligining asosiy ishchi kuchi hisoblangan kolxoz ishchilarining mehnatlari yetarlicha baholanmadi. Kolxoz ishchilariga beriladigan ish haqi natural shaklda amalga oshirilardi bug‘doy , paxta yoki boshqa mahsulot turi berilardi. Ayrim hududlarda esa hattoki natural shaklda ham ish haqi berilmaganini kuzatish mumkin. A.Egamberdiyeva ma‘lumotlariga ko‘ra, O‘zbekiston kolxoz va sovxozlarida mexanizator kadrning o‘rtacha ish kuni uzunligi 11,3-13,6 soatni, mehnatga yaroqli kolxozchi ayolning o‘rtacha ish kuni uzunligi 8,2 soatni, mehnatga yaroqli erkakning ish kuni uzunligi 8,5 soatni tashkil etadi [9:44]. A.Ahmedovning fikricha qishloq xo‘jaligi siyosatida davlatning eng muhim vazifasi – aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash bilan birga mehnatkashlarni moddiy va ijtimoiy jihatdan rag‘batlantirish edi. Muallif kolxozchilarga pensiya tayinlash amaliyotining kechikkanini tan oladi, biroq bu

tizim baribir sovet ijtimoiy siyosatining ahamiyatli qismi sifatida qaralganini ta'kidlaydi [6:142].

TADQIQOTNING ASOSIY NATIJALARI

Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda sovet hokimiyati qishloq xo'jaligini tiklash va ishlab chiqarish hajmini oshirish vazifasini belgiladi. O'zbekistonda bu siyosatni amalga oshirish uchun kichik kolxozlar majburiy tarzda birlashtirilib yiriklashtirildi. 1950-yildan boshlab chiqarilgan qarorga ko'ra deyarli barcha hududlarda kolxozlarni yiriklashtirish ishlari amalga oshirildi. Ikki yil davomida (1950-1952 yillar) birlashtirilishi munosabati bilan butun mamlakatda kolxozlar soni 252 mingtadan 91 mingtaga yoki, 2,7 barobarga kamaydi[7:108]. Natijada kolxozlar bir necha qishloqlarni o'z ichiga olgan yoki 70-80 xo'jalikni birlashtirgan. Qaror natijasida 1960-yilda kolxozlar soni 101 taga, 1965-yilga kelib esa 89 taga kamayib qoldi. Bu jarayon boshqaruvni markazlashtirish va davlat nazoratini kuchaytirishga xizmat qildi. Ayni shu yillarda paxta hosilini ko'paytirish topshirig'i bilan birgalikda qishloq xo'jaligining boshqa sohalarini ham kengaytirish masalasi ko'rib chiqilgan. Xususan, Farg'ona viloyatining 1958-yildagi hisobotiga ko'ra, Paxtachilikni rivojlantirish bilan bir qatorda respublika qishloq xo'jaligi sektori ekin maydonlarini kengaytirish, sabzavot, poliz va kartoshka hosildorligini oshirish, bog'dorchilik va ipakchilikni rivojlantirish, sholi va boshqa qishloq xo'jaligi ekinlari maydonlari ko'paytirish kabi muhim vazifalarni hal qilish kerak. Kolxozlarda va boshqa kichik xo'jaliklarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning bunday o'sishiga faqat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini kompleks mexanizatsiyalashtirish orqali qo'l mehnatini qat'iy kamaytirish va kolxoz ishchilarining mehnat unumdorligini keskin oshirish orqali erishish mumkin[10:1]. Bu ishlarni amalga oshirish uchun qishloq xo'jaligida kerakli bo'lgan mutaxassis yetishtirib chiqarish va ularni doimiy ish bilan ta'minlash zarur edi. Shu maqsadda kolxoz va sovxozlarda mutaxassislar yetishmovchiligini ta'minlash uchun qishloq xo'jaligi texnikasi birlashmasi qoshida tashkil etilgan 3-5 oyga mo'ljallangan kurslar tashkil etilgan. Bunday kurslar kolxoz va sovxozlar uchun ixtisoslashgan yo'nalishlarda doimiy shakllantirib borilgan. Bu kurslar: mexanizatorlar, melioratorlar, elektromontyorlar, sutni mashinada sog'uvchilar, slesar va remontchilar tayyorlagan. Birgina Andijon viloyatida 10-15 yil ichida 100 mingdan ortiq mutaxassis yetishib chiqqan. Shuningdek, kolxoz va sovxozlarda tajriba maktablari mavjud edi. Bu maktablarda katta tajribaga ega bo'lgan paxtakor, chorvador va pillakorlar bir-birlari bilan fikr almashishgan. Ayni vaqtda maktabni tamomlagan va kolxoz, sovxozlarda ishlash istagini bildirgan o'quvchilarga tajriba maktablarida o'rganish imkoniyati berilgan.

Kolxozlarda mutaxassislar va moddiy texnik bazaning sekin-asta shakllanib borishi mehnat unumiga sezilarli darajada ta'sir etdi. Endilikda O'zbekiston kolxozlarining ko'pchiligi nafaqat kerakli texnika sotib olish balki, undan samarali foydalanish imkoniyatiga ham ega bo'ldilar. 1959-yilning 1-apreliga qadar 1192 kolxoz MTSlardan 756 million so'mlik qishloq xo'jalik mashinalarini sotib oldi. Texnika bilan ishlashning yo'lga qo'yilganligi paxtaga oid bo'lgan ishlarning ham natijasini yaxshiladi. Ya'ni, paxtaning mashinada terib olinishi hosil miqdorini

ko'paytirdi 1969-yil 13-fevralda "Kolxozlar, sovxozlar davlatga qarashli qishloq korxonalari hamda tashkilotlari tomonidan sotiladigan paxtaning xarid narxini oshirish to'g'risida" qaror qabul qildi Qaror ijrosi kolxozchilar moddiy farovonligi uchun qo'yilgan qadam bo'ldi. Kolxozlarda 1960-1970-yillarda kolxozlarda 960–1970-yillarda kolxozlarda texnika soni miqdoriy jihatdan oshdi. Traktorlar, paxta terish mashinalari, kombaynlar, sug'orish texnikalari kolxozlarga reja asosida yetkazib berildi. Biroq bu o'sish samaradorlik bilan birga kechmadi. Texnika parkida ko'p hollarda eskirgan, past unumdorlikka ega mashinalar ustunlik qildi. Paxta terish mashinalari keng joriy etilgan bo'lsa-da, ularning texnik nosozliklari, ehtiyot qismlar ta'minotidagi uzilishlar va malakali mexanizatorlar yetishmovchiligi sababli ko'plab hududlarda paxta terimi hanuzgacha qo'l mehnatiga tayandi. Texnikalarning ehtiyot qismlari ta'minoti markazlashgan holda olib borilishi ham mavjud texnika parklarining katta qismini yilning muhim mavsumlarida (ekish, sug'orish, paxta terimi) nosoz holda qolib ketishiga sabab bo'ldi. Shuningdek, texnika ta'minotida hududlar o'rtasida nomutanosiblik ham mavjud edi. Sug'oriladigan hududlarga texnika ustuvor taqsimlangan bo'lsa, chekka tumanlarda texnika tanqisligi saqlanib qoldi. Bu esa kolxozlar o'rtasida ishlab chiqarish imkoniyatlari farqining chuqurlashuviga olib keldi. Moddiy-texnik bazaning kolxozlar iqtisodiy holatidan emas balki, reja ko'rsatkichlari asosida bo'linishi samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatdi. Kolxozlarda texnikalarning yetarli darajada ish faoliyatiga javob bermasliklari shu yo'nalishdagi mutaxassis kadrlar bilan ham bevosita bog'liq hisoblanadi. Chunki, kolxoz texnik jihatdan rivojlantirishning asosiy omili- malakali mutaxassislarni shakllantirishdan iborat edi. Kolxozlar uchun muhim hisoblangan agronom, mexanik, irrigator, veterinariya xodimi zootexnik kabi mutaxassislarning tayyorlanishi va mehnat sharoitlari markazlashgan holda amalga oshirilgan. XX asrning 50-60 yillarida qishloq xo'jaligi mutaxassislari Toshkent qishloq xo'jaligi instituti, Andijon qishloq xo'jaligi texnikumlari va boshqa o'rta maxsus bilim yurtlari orqali amalga oshirildi. Ya'ni, respublikada 43 ta oliy o'quv yurti bo'lib, bundan 4 tasi bevosita qishloq xo'jaligi uchun oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlar edi[9;32]. 1970-yillarga kelib qishloq xo'jaligi yo'nalishidagi ta'lim muassasalari soni 20 dan ortiq bo'lib, minglab mutaxassislar tayyorlangan. Kolxozlar faoliyatida agronom, zootexnik, mexanik, irrigator, veterinariya xodimi va iqtisodchi kabi mutaxassislarning roli muhim bo'lishiga qaramay, ularning tayyorlanishi, joylashtirilishi va mehnat sharoitlari markazlashgan rejalashtirish va siyosiy nazorat mexanizmi bilan cheklab qo'yildi. Fan-texnika taraqqiyoti kolxozlarda mutaxassislardan ko'proq foydalanishni talab etar edi. Bu masalani hal etish uchun kolxozlarda muntazam mavjud bo'lgan mutaxassislarni bir kasbdan ikkinchi kasbga o'tib ishlashiga ruxsat berildi. Kolxozchilarning kasbini tez-tez o'zgartirib turishi ularning mutaxassislik darajasini pasayishiga olib keldi. Bu faqat mutaxassislikka emas, ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga ham salbiy ta'sir ko'rsatdi. Shu sababdan mutaxassislikka ega bo'lgan mehnatga yaroqli ishchi kuchidan unumli foydalanish uchun ishlashi mumkin bo'lgan mehnatga yaroqli kolxozchilarni aniqlab brigadalarga birlashtirildi. Ammo, ko'p bolali ayollar, vaqtincha mehnat qobiliyatini yo'qotgan kolxozchilarni qobiliyatlariga yarasha ish

bilan ta'minlash yoki xohlagan brigadasiga yordamchi ish kuchi sifatida biriktirib qo'yish masalasi ko'rib chiqilmadi. Shuningdek, kolxozchilarning ish unumini kengaytirish uchun bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etish yo'lga qo'yildi. Kolxozchilarning bo'sh vaqtlarini tashkil etish qishloq klublari, madaniyat uylari, kutubxonalar, ko'chma kino xizmatlari, sport maydonchalari, pioner va komsomol tashkilotlari orqali amalga oshirildi. Ushbu amaliy ishlar miqdor jihatdan kengaygan bo'lsada, real madaniy ehtiyojlarni qondira olmadi. Bo'sh vaqt faoliyati siyosiy-mafkuraviy nazorat ostida olib borildi. Siyosiy-ma'rifiy yig'ilishlar, partiya targ'iboti, sovet bayramlari, mehnat qahramonlarini targ'ib qilish tadbirlari asosiy faoliyat shakliga aylandi.

Ma'lumki, kolxozchilarning jamoat xo'jaligidan oladigan daromadi uning asosiy va qo'shimcha ish haqi hamda ijtimoiy fondlardan oladigan imtiyozlar yig'indisidan iborat. Kolxozchilarning ish haqi o'sishi bilan birga ularning ijtimoiy fondlardan oladigan daromadlari ham o'sib bordi. Asosiy ish haqi va fondlardan keladigan daromadga qo'shimcha sifatida bepul o'qish, tibbiy, maishiy xizmatlardan foydalanish ham kiradi. Shunday bo'lsada, kolxozlarda asosiy fondlarga qaraganda aylanma fondlar nisbatan tezroq o'sdi. Bu davr ichida 100 gektar haydaladigan yer hisobiga to'g'ri kelgan aylanma fondlar 54,1%, 100 kolxozchi hisobiga to'g'ri kelgan aylanma fond esa 36,8% o'sib, asosiy va aylanma fondlar orasidagi nisbat 1976-yili 2,6:1 tashkil etgan[9;16]. Respublika kolxozlarida ishlab chiqarish fondlaridan unumli foydalanish mehnat qurollarining doim takomillashib borishi, yer unumdorligi oshishi va ishlab chiqarishda agronomiya, biologiya, zootexnika kabi fanlarni joriy etilishiga olib keldi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni takidlash joizki, 1950-1980 yillarda shakllangan kolxozlar sovet agrar siyosatining eng muhim poydevori sifatida butun jamiyatni qamrab oldi. Kolxozlar bu davrda oddiy birlik emas hokimiyatning qishloqlardagi tayanchiga aylandi. Ular orqali sovet hokimiyati qishloqlarni nazoratga oldi, resurslarni markazlashgan tarzda safarbar etdi va jamiyat taraqqiyotini yuqoridan pastga qarab boshqarish modelini amalga oshirdi. Shu ma'noda sovet hokimiyati yillarida O'zbekiston SSR qishloqlarida, kolxozlarning yiriklashuvi ekin maydonlarini ko'paytirdi, tashkiliy xo'jalik jihatdan mustahkamladi texnikaning kirib kelishi hosil miqdoriga ta'sir qildi. Lekin, boshqaruv tizimida kolxozlar holati hisobga olinmagani, texnikadan to'g'ri foydalanmaslik holati kolxozchilar ijtimoiy hayotini yaxshi bo'lmaganligidan dalolat beradi. Kolxoz tizimining rivojlanishi sog'liqni saqlash yoki ta'lim sohalari va madaniy hayotga ta'sir etgan bo'lsada, bu mustaqil ijtimoiy rivojlanish emas, balki markazlashgan model asosida amalga oshirildi. Natijada qishloq aholisi mustaqil iqtisodiy va ijtimoiy subyekt sifatida emas, balki davlat tizimining tarkibiy bo'g'ini sifatida shakllandi. Bu holat insonning ijodiy salohiyati so'nishiga sabab bo'ldi. Kolxoz tizimi tashqi tomondan shakllangan ko'rinsada, ichki mohiyatiga ko'ra inqiroz holatida edi. Umuman olganda, 1950-1980 yillarda kolxozlar faoliyati iqtisodiy rivojlanish emas, rejalashtirilgan ishlab chiqarishni saqlab turishga xizmat qildi. Shu sababli ularning rivojlanishi iqtisodiy qonunlarga emas, siyosiy ehtiyojlarga

bo'ysundirildi. Kolxozchilar mehnati hisobiga yirik ishlab chiqarish ko'rsatkichlari ta'minlandi, davlat rejalari bajarildi. Biroq bu natijalarga kolxozchilar mehnatining ekspluatatsiya qilinishi, iqtisodiy qaramlik va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlarining cheklanishi orqali erishildi.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayev M. O'zbekistonda yer-suv munosabatlari tarixi. – T: Nurafshon busines, 2024.
2. Ergashev R.X. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. – T.: Extremum Press. – 2011.
3. Ibragimova G. Sovet davri: O'zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayot. Международный научный журнал “Научный импульс”N 22. iyun, 2024.- 63-69 betlar.
4. Murtazoyeva R. O'zbekiston tarixi. – T.: Yangi asr avlodi, 2003.
5. Razzoqov. A. O'zbekiston paxtachiligi tarixi. – T.: O'zbekiston, 1994.
6. Sobirov J. Qishloqlarda mehnatga haq to'lash va pensiya tizimidagi o'zgarishlar(1945-1965 yillar Farg'ona vodiysi viloyatlari misolida).// EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, PHILOSOPHY AND CULTURE, 2025. 141-148 betlar.
7. Sobirov J. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishidagi tashkiliy o'zgarishlarning dehqonlar ijtimoiy hayotiga ta'siri.(1955-1965 yillar Farg'ona vodiysi viloyatlari misolida).//Yangi O'zbekiston ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2025. – 106-109 betlar.
8. Yo'ldoshev M. Qishloq xo'jaligini rivojlantirishda ishchi kuchidan ratsional foydalanish. – T.: O'zbekiston, 1982.
9. Zokirov A., Jo'rayev A. Fan-texnika taraqqiyoti va paxtachilik. – T.: Mehnat, 1987. – 44 bet
10. FVDA, 1126-jamg'arma, 2-ro'yxat, 278-yig'ma jild, 1-varaq
11. O'zbekiston SSR tarixi. To'rtinchi tom. – Toshkent, 1971.

Хасанбоева Г. Х.

Старший преподаватель кафедры «Истории Узбекистана»

Ферганский государственный университет

Gulhayoxasanboyeva29@gmail.com

СОСТОЯНИЕ КОЛХОЗОВ УЗБЕКСКОЙ ССР В 1950-1980-Х ГОДАХ И ИЗМЕНЕНИЯ В НИХ

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлено состояние колхозов Узбекской ССР и изменения в них. Рассмотрены адаптация советской аграрной политики к местным условиям, влияние централизованной системы планирования на деятельность колхозов, развитие материально-технической базы и механизмы использования трудовых ресурсов. Научный анализ также проведен в отношении экономической эффективности колхозов, политики

специализации на хлопководстве, изменений уровня жизни сельского населения и процессов формирования социальной инфраструктуры.

Ключевые слова: колхоз, совхоз, фонд, гектар, механизатор, материально-техническая база, сельское хозяйство.

Khasanboyeva G. X.

Seniour lecturer at the department of «History of Uzbekistan»

Ferghana state university

Gulhayoxasanboyeva29@gmail.com

THE STATE OF COLLECTIVE FARMS OF THE UZBEK SSR AND CHANGES IN THEM IN THE 1950-1980

ABSTRACT

This article presents the state of collective farms of the Uzbek SSR and changes in them. The adaptation of Soviet agrarian policy to local conditions, the impact of the centralized planning system on the activities of collective farms, the development of the material and technical base, and the mechanisms for using labor resources are covered. The economic efficiency of collective farms, the policy of specialization in cotton growing, changes in the living standards of the rural population, and the processes of formation of social infrastructure are also analyzed on a scientific basis.

Keywords: collective farm, state farm, fund, hectare, mechanizer, material and technical base, agriculture.